

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto

VASEMMISTOLIITTO RP:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ METROPOLIHALLINTOA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Vasemmistoliittoa lausumaan metropolihallintoa koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta sekä siihen liittyvästä valtioneuvoston asetuksesta koskien metropolihallinnon valtionavustuksia. Hallituksen esitysluonnos on vielä tässä vaiheessa virkamiesesitys.

Hallitus on linjannut 28.8.2014 budjettiriihen yhteydessä, että metropolialueelle perustetaan metropolihallinto erityisesti maankäytön, asumisen ja liikenteen ongelmien ratkaisemiseksi. Metropolihallinto käynnistyy vuoden 2017 kuntavaalien yhteydessä. Metropolihallinto muodostetaan metropolialueen MAL-sopimuskuntien varaan, jolloin metropolihallinnossa ovat mukana Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Sipoo, Kerava, Tuusula, Järvenpää, Kirkkonummi, Vihti, Nurmijärvi, Mäntsälä, Hyvinkää ja Pornainen. Näiden lisäksi Porvoo ja Lohja voivat halutessaan liittyä metropolihallintoon.

Lausunnonantajan esille ottamat muut kysymykset ja asiat

- Vasemmistoliitto esittää lainvalmistelun yhteydessä vielä selvitettäväksi mahdollisuutta muodostaa metropolihallinto perustuen jo olemassa olevaan maakuntaliiton hallintoon.
- Vasemmistoliitto esittää lain hyväksymisen yhteydessä päätettäväksi, että valtiovarainministeriö tekee jatkoselvityksen mahdollisuuksista säätää metropolihallinnolle suora veronkanto-oikeus tulevaisuudessa.
- Lain jatkovalmistelussa ja metropolihallinnon toteuttamisessa on erityistä huomiota kiinnitettävä hallinnon päällekkäisyyden minimointiin.
- Lain jatkovalmistelussa ja metropolihallinnon toteuttamisessa on huomioitava sote-ratkaisu ja sen vaikutukset metropolialueen kaupunkien toimintaan.

Metropolihallinnon perustamisen tarkoitus ja tavoitteet (1a.)

Tarkoituksena on luoda paremmat edellytykset maankäytön, asumisen ja liikenteen tehtävien suunnittelulle ja yhteiselle, seudulliselle päätöksenteolle sekä tiivistää kuntien välistä yhteistyötä metropolialueen 14 kunnan alueella. Tavoitteena on edistää yhdyskuntarakenteen tarkoituksenmukaista kehittämistä sekä seudun sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävä kehitys. Lisäksi tavoitteena on edistää joukkoliikenteen ja liikennejärjestelmän toimivuutta, kohtuuhintaista asuntotuotantoa sekä maankäytön suunnittelua yksittäisiä kuntia laajemmalla, toiminnallisesti yhtenäisellä kaupunkiseudulla. Seudullisesti yhtenäinen ja aktiivinen

maapolitiikka on keskeinen keino varmistaa yhdyskuntarakennetta ja asuntotuotantoa koskevien seudullisten tavoitteiden toteutuminen. Metropolihallinto hoitaisi tätä tarkoitusta varten tarpeellista maapolitiikkaa strategista suunnittelua ja kehittämistä.

Tavoitteena on myös lisätä seudullisen päätöksenteon kansanvaltaisuutta sekä edistää metropolialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia itseään ja lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Metropolihallinto hoitaisi myös asuntopoliittista strategista suunnittelua ja kehittämistä. Tavoitteena on varmistaa asuntotuotantoa koskevien tavoitteiden toteuttaminen ja tulevan väestönkasvun tarvetta vastaava riittävä asuntotuotanto sekä ohjata asuntotuotantoa seudullisesti keskeisille alueille. Tavoitteena on myös parantaa seudun asuntomarkkinoiden toimivuutta.

Lisäksi HSL:n toiminta kootaan metropolihallintoon. Sillä pyritään varmistamaan strategisten maankäytön- ja liikenneratkaisujen yhteensovittaminen ja toimiva joukkoliikenne huomioiden mm. työssäkäynti ja työmatkaliikenne.

- Vasemmistoliitto pitää metropolihallinnon perustamista, sen tarkoitusta ja tavoitteita kannatettavina.

Metropolihallinto ja sen jäsenkunnat (2 - 3 §)

Metropolihallinto olisi ns. pakkokuntayhtymä, joka ei ole täysin itsehallinnollinen organisaatio, vaan ns. sekamuotoinen alueellisen itsehallinnon yksikkö.

Metropolihallinnon jäsenkuntia olisivat Helsingin, Espoon, Vantaan, Kauniaisten, Keravan, Järvenpään, ja Hyvinkään kaupungit sekä Sipoon, Tuusulan, Kirkkonummen, Vihdin, Nurmijärven, Mäntsälän ja Pornaisten kunnat (14 kuntaa). Lisäksi Porvoon ja Lohjan kaupungeille annettaisiin mahdollisuus liittyä metropolihallintoon määräajan kuluessa.

- Vasemmistoliitto kannattaa maantieteellisesti laajaa metropolihallintoa.

Metropolihallinnon toimiala ja metropolihallinnolle siirrettävät tehtävät (4 § sekä esitykseen sisältyvät lakiehdotukset 2-20)

Metropolihallintoa koskevan lakiehdotuksen toimialaa ja tehtäviä koskevan säännöksen mukaisesti metropolihallinnon toimialaan kuuluisivat maankäyttöä, asumista, liikennettä, aluekehittämistä ja ympäristöpalveluja koskevien tehtävien hoitaminen.

Metropolikaava korvaisi omalla alueellaan maakuntakaavan keskeisenä suunnittelun välineenä. Kaava keskittyy maankäytön, asumisen ja liikenteen kokonaiskuvaan. Kaava voi sisältää tarvittaessa yleis- tai osayleiskaavan kaltaisia ratkaisuja. Tällöin asemakaavoitus voi perustua suoraan metropolikaavaan. Joissain paikoissa kaava voi olla yleisluontoisempi. Kunnat tarkentavat omassa kaavoituksessa metropolikaavaa. Metropolikaavaan toteutumista olisi edistettävä yleiskaavoissa ja asemakaavoissa. Jos kaavojen välillä on ristiriita, metropolikaavassa voidaan määrätä, että se korvaa aikaisemmin yleiskaavan.

Esityksessä ehdotetaan laadittavaksi metropolisopimus. Se korvaisi yhdessä metropolikaavan toimeenpanosuunnitelman kanssa MAL-aiesopimuksen. Metropolisopimus olisi keskeinen väline metropolikaavan toteuttamisessa ja siinä sovittaisiin kaavan toteuttamiseksi tarpeellisista metropolihallinnon, valtion ja kuntien sekä tarpeellisilta osin myös muiden keskeisten toteuttajatahojen toimenpiteistä ja niiden aikatauluista metropolikaavan toteuttamiseksi. Työnjako metropolikaavan toimeenpano-osassa annettavien määräysten ja metropolisopimuksen välillä voisi olla joustava.

Lisäksi metropolihallinto laatisi maapoliittisen strategian. Sen tarkoituksena olisi edistää metropolikaavan toteuttamista erityisesti metropolikaavan keskeisillä toteuttamisalueilla.

Metropolihallinnon tehtäväksi ehdotettava asuntopolitiikan strateginen suunnittelu liittyisi erityisesti metropolikaavan toimeenpano-osan ja metropolisopimuksen valmisteluun. Metropolihallinto laatisi asuntopolitiittisen strategian, jossa määriteltäisiin seudun asuntopolitiittiset tavoitteet, kuten asuntotuotannon määrä, rakenne, hallintamuodot ja sijaintiperiaatteet.

Metropolihallinnolle ehdotetaan siirrettäväksi HSL:n hoitamat tehtävät jätehuollon ja joukkoliikenteen osalta. Uudenmaan ELY-keskuksen joukkoliikenteeseen liittyvät tehtävät siirtäisivät myös metropolihallinnolle niiden kuntien osalta, jotka eivät ole HSL:n jäseniä, mutta joista lakiehdotuksen mukaan tulisi metropolihallinnon jäsenkuntia. Nykyisin HSL:lle kuuluvat joukkoliikennelaissa tarkoitetun toimivaltaisen viranomaisen tehtävät hoitaisi esityksen mukaan jatkossa metropolihallinto, josta tulisi muun muassa joukkoliikennelain tarkoittama joukkoliikenteen toimivaltainen viranomainen alueellaan. Liikennejärjestelmäsuunnittelu kytkettäisiin kiinteästi metropolikaavoitukseen. Metropolihallinto hoitaisi HSL:n tällä hetkellä hoitamia lakisääteisiä tehtäviä eli liikennejärjestelmä- ja joukkoliikenteen suunnittelua, joukkoliikenteen liikennepalveluiden suunnittelua ja hankintaa sekä päättäisi joukkoliikenteen taksa- ja lippujärjestelmästä. Joukkoliikenteen rahoituksesta ei säädetä laissa, vaan se hoidetaan metropolisopimuksella ja metropolihallinnon perussopimuksessa.

Lakiluonnoksen 4.1§ mukaan metropolihallinto voisi tarjota jäsenkunnilleen vuokra-asuntotuotannon rakennuttamispalveluita. Rakennuttamispalvelujen tulisi painottua metropolikaavan keskeisille rakentamisalueille. Kyseessä olisi konsulttityyppinen toiminta, jossa jäsenkunta ostaisi palvelun metropolihallinnolta ja omistajana olisi aina jokin muu taho kuin metropolihallinto. Rakennuttamispalvelut voisivat koskea sekä valtion tukemia että vapaarahoitteista asuntotuotantoa. Esityksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan ”Kuitenkin niillä alueilla, joilla on pulaa kohtuuhintaisista asunnoista, tuotannon tulisi keskittyä valtion tukemiin vuokra-asuntoihin”.

- Vasemmistoliiton mielestä metropolihallinnon toimiala ja tehtävät ovat perusteltuja ja hyväksyttäviä. Metropolikaava, metropolisopimus ja maapoliittinen strategia ovat tärkeitä, kannatettavia ja olennainen osa metropolihallintoa. On hyvä, että metropolikaava voi sisältää myös tarkempia määräyksiä yleis- tai osayleiskaavan kaltaisesti. HSL:n toimien siirtäminen metropolihallinnolle on perusteltua.
- Vasemmistoliitto pitää tärkeänä myös asuntopolitiittisen strategia laatimista. Erityisen tärkeää on mahdollisuus tarjota rakennuttamispalveluita jäsenkunnille. Tämä mahdollisuus osaltaan vastaa niihin erityistarpeisiin, joita metropolihallinnon alueella on ja se on edellytyksenä sille, että metropolihallintoalueella voidaan toteuttaa onnistunutta ja tuloksekasta asuntopolitiikkaa. Vaikka lakiluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa niin linjataankin, mikään ei kuitenkaan velvoita kuntia keskittymään valtion tukemiin vuokra-asuntoihin niillä alueilla, joilla on pulaa kohtuuhintaisista asunnoista. On myös hyvin tulkinnanvaraista, mitä tarkoittaa ilmaisu ”keskittyä valtion tukemiin vuokra-asuntoihin”. Vasemmistoliitto esittää harkittavaksi tarkempaa kirjausta lakiluonnokseen tältä osin. Vaarana on, että kunnat niin halutessaan rakennuttavat enemmän vapaarahoitteisia asuntoja joillakin alueilla, vaikka valtion tukemat vuokra-asunnot olisivat perustellumpi vaihtoehto.

Metropolivaalit (7 - 13 §)

Metropolivaalit toteutetaan yhtenä vaalipiirinä. Alueellinen edustavuus turvataan takuupaikkajärjestelmällä. Mikäli jostain kunnasta ei tule valituksi yhtään henkilöä, valitaan siitä kunnasta eniten ääniä saaneen puolueen eniten ääniä saanut ehdokas. Valtuusto valitaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Metropolivaalit pidetään kuntavaalien yhteydessä ja toimikausi on 4 vuotta. Varavaltuutetut valitaan kunnittain, jolloin varmistetaan kuntien edustus metropolivaltuustossa. Valtuuston koko perustuu kuntien yhteenlaskettuun asukasmäärään. Minimissään se olisi 61 ja maksimissaan 101. Maksimi saavutettaisiin, kun yhteenlaskettu asukasmäärä olisi 1,6 miljoonaa asukasta. Metropolivaalilautakunta olisi lakiluonnoksen mukaan pakollinen. Ehdokaslistalla voi olla ehdokkaita enimmillään 1,5 kertaa se määrä, mikä metropolivaltuuston koko on. Äänioikeus ja vaalikelpoisuus ovat vastaavat kuin kuntavaaleissa. Samat henkilöt olisivat vaalikelpoisia samaan aikaan sekä valtuustoihin että metropolivaltuustoon.

- Vasemmistoliitto kannattaa metropolivaalien toteuttamista yhtenä vaalipiirinä sisältäen kunnille takuupaikan ilman vaalipiirin sisäisiä vaalialueita.
- Vasemmistoliitto esittää metropolivaltuuston minimikooksi 81 jäsenen valtuustoa

Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet (14 - 16 §)

Esitys mahdollistaa asukkaiden aloiteoikeuden ja neuvoa-antavan kansanäänestyksen. Aloite oikeus olisi vastaava kuin kuntalaissa. Mikäli aloitteen tekijöinä olisi vähintään 1% asukkaista, tulisi asia käsitellä 6 kuukauden kuluessa. Neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä voisi tehdä aloitteen vähintään 3% asukkaista.

- Edellä esitetyt asiat ovat kannatettavia. Demokratian kannalta ne ovat silti riittämättömiä. Metropolihallinnolle tulisi säätää aktiivisempia velvollisuus edistää ja kehittää kuntalaisten kuulemista ja mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. Vaikka esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää kuntalaisten kuulemista, sen pykälät ovat nykyisissä olosuhteissa metropolihallinnon kannalta riittämättömiä. Metropolihallinnon tulisi aktiivisesti tehdä yhteistyötä kuntalaisten kanssa ja kehittää sellaisia toimintatapoja, joilla kuntalaiset sitoutetaan ja osallistetaan mukaan jo päätösten valmisteluvaiheessa. MRL:n mukaisessa kuulemisessa ja lausuntovaiheessa kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet ovat usein jo liian pienet ja lähes merkityksettömät.

Kuntien maksuosuuksien määräytyminen ja valtion rahoitus metropolihallinnolle (18 - 19 § sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi metropolihallinnon valtionavustuksista)

Metropolihallinnon tehtävät rahoitetaan osin kuntien maksamilla maksuosuuksilla. Osuuksien suuruus määräytyisi kuntien asukasluvun perusteella. Metropolihallinnon perussopimuksessa olisi mahdollista sopia toisin.

Valtion osuus metropolihallinnolle on tarkoitus järjestää valtioavustuslain mukaisella yleisavustuksella. Valtio rahoittaa valtionavustuksin siltä metropolihallinnolle siirtyvät tehtävät, eli ELY:n joukkoliikennetehtäviä. Arvioitu rahoitustarve on tällä 17,1 miljoonaa euroa vuosittain.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että alustavien arvioiden mukaan valtion tulisi osoittaa uusien lakisääteisten tehtävien rahoitukseen noin 21,5 miljoonaa euroa vuodessa. Avustus koostuisi joukkoliikenteen hallinnon lakisääteisten tehtävien laajennuksesta, joukkoliikennetehtävien siirrosta valtiolta metropolihallinnolle ja metropolikaavan maakuntakaavaa suuremmasta yksityiskohtaisuudesta.

- Luonnoksen mukaan valtiovarainministeriö valmistelee myöhemmin asetuksen metropolihallinnon valtionavustusta varten. Kyseinen asetus ja lainsäädäntö tulee valmistella niin, että metropolihallinnolla on varmuus siitä, että valtio kustantaa jatkossakin täysimääräisesti ne metropolihallinnon tehtävät, jotka on siirretty valtiolta metropolihallinnon vastuulle.

Helsinki 22.1.2015

Vasemmistoliitto r.p.

Marko Varajärvi
puoluesihtööri